

TARİKAT-I NAKŞİBENDİYE'NİN 11 EDEBİ

1- HUŞ DER-DEM

- ❖ Tarikat edeplerinin birincisi olan “Huş Der-Dem” kelimesi, sâlikin sürekli olarak aldığı-verdiği nefeslerini kontrol altında tutmasıdır. Alınan her nefeste huzuru aramak ve Allah(c.c)’ tan gafil tek bir nefes almamak manalarını ihtiva eder.

Bir nefesten diğer bir nefese geçerken asla gaflete düşmemeli ve huzur içinde bulunulmalıdır. Yani Allah(c.c)’ in azametini hatırd tutmalı ve O’nun huzurunda olduğumuzun farkında olmalıyız.

Bu yolda ilerlemenin, gelişmenin, mesafe almanın temeli nefes üzerinedir. Her nefeste hâlimize bakmalıyız. Bir önceki aldığımız nefes ile bir sonraki nefesimizi muhafaza ederek düşünmeliyiz. Bu iki nefes arasında kalan zaman diliminde dahi dikkat etmeliyiz ki; nefesimizi gafletle alıp gafletle vermemeliyiz.

Nefes alışverişinde ve iki nefes arasında gafletten uzak kalmak, Cenab-ı Allah(c.c)’ın “HAYY” isminin tecellisi olarak kabul edilir. Nefesini koruyan kimse, geçmişin teessüründen, üzüntüsünden, geleceğin endişe ve korkularından emin olur. Başka bir deyişle; alıp verdiği her nefese çok değerli bir emanet gözüyle bakar, o emaneti zâyi etmemek için nefeslerine mâlik olur, sahip çıkar. Hiçbir nefesini günah için veya boş olan Allah(c.c)’ın rızasına ulaşmasına yardımcı olmayan şeyler için harcamaz. Dikkat etmelidir ki tarikatimizde, bir anlık gafletten dahi müsaade yoktur. Her nefesimizi dahi, maksuda ulaşmak için sarf ederiz.

“Nefeslerine sahip çıkamayan nefsine mâlik olamaz; nefsine mâlik olamayan ise helak olmaya mahkum olur.”

Huş der-dem ölçüsüne riayet edildiğinde; zikir kalbin her zerresine işler. Bu şekilde insan nefesiyle dahi ibadet etmiş olur.

Bir kul nefesini, soluğunu, bedenini, ruhunu velhâsıl her şeyini ibadete verirse, bu vaziyet onu yücelerin yücüne çıkarır. Aynı şekilde beden ve ruhuyla günah ve isyana sürüklenirse aşağıların aşağısına düşürülür. (esfel-i sâfilin)

Ayık olmalı her soluğumuzda, alırken Allah, verirken Allah demeli, gafil olunmamalı, o esnada kötü ve çirkin söz ve fiillerden kendimizi korumalıyız.

Bu özellikte olmak için çok çalışmalı ve gayretli olunmalıdır. Çarşıda satılmaz, babadan miras kalmaz, gayretle elde edilir. İnsana Allah(c.c) tarafından en önemli ve kıymetli olarak bahşedilen ömür sermayesidir. O sermaye ise nefesleri miktarıdır. İşte her nefesimizi en değerli hazine olarak görüp, kıymetini bilmeli boşa nefes tüketmemeliyiz. Her nefesimizi altından aziz ve değerli bilip en iyi, en yüce olana ulaşmak için harcamalıyız.

2- NAZAR BER-KADEM

- ❖ Gözlerini yürürken ayak ucuna sabitlemek, dikmek manasını ihtiva eder. Mürid olan kimse Hak yolunda yürüyen kimsedir. Hedefi Hak Teala’ya ulaşmaktır. Bu yolda yürürken gözü dışarıya sağa sola bakmayacaktır. Bakılması günah olmayan şeylere dahi bakması mesafe almasını güçleştirir ve geciktirir. Gözlerini ayak ucuna mihlamak bu tehlikelerden korur.

Mürîd seyr-i sülûk yolunda yürürken dış dünyaya, çevreye nazar edip bakarsa, gördükleri kalbine girer, yer tutar ve ikilik yani tefrika çıkması mevzubahis olur. Çünkü kalb yalnız Allah(c.c)'ın tecelli etmesi için yaratılmıştır. O'ndan başkasının bilerek veya bilmeyerek oraya girmesine müsaade etmemelidir. Göz nefse hoş gelen şeylere ilişti mi, kalbde ilgi alaka meydana gelir. Bazı şeyleri beğenip meftun olur ve manevi diriliği gider.

Bakışlarını ayak ucunda toplayan kimse, harama bakmaktan, havatırdan ve mâlâyânî hususlara düşmekten korunur. Çünkü, kalb ile Allah(c.c) arasındaki perde umumiyetle çevre ile gereksiz olarak ilgilenmekten meydana gelir. Kalb gözün gördükleri ile meşgul olur. Göz kalbin casusudur.

Mürîd yolda giderken sağa sola bakarak nazar ederlerse kalblerinde huzur, içlerinde bütünlük kalmaz. Sonra o huzur ve bütünlüğü elde etmek pek güçleşir. Oysa önüne bakmakla masivadan elini çeker, dünya muhabbeti artmaz ve Hak yolunda mesafe alır.

Nazar Ber-Kadem'den istenen husus gözün ebediyete kadar ayak ucunda kalması değildir. Bu edebî neticesi nazarlarımızın, bakışlarımızın ötelere ötesinde olmasıdır. Yukarıların yukarısına bakmak ve istemektir. Nazar Ber-Kadem dışarıdan gelen dağınıklık ve boş şeyleri önler ve düzenler.

Çağımızda mağazalar çeşitli ilgi çekici mal ve eşyalarını alenî olarak sergilemektedir. İster istemez gözümüz gördüğünde onların sevgisi ve sahip olma arzusu içimize düşer. Bu hususta kalbin Hak Teala'dan gayrısı ile meşguliyetine sebep olur.

Yürürken ayak ucuna bakmak alçak gönüllüğe alamettir. Kibirli kâfalar yukarıda yürürler. Peygamber Efendimiz(s.a.v) Hazretleri yüksek bir yerden iner gibi yani merdivenden iner gibi yürürlerdi. Ayak ucuna bakmak demek, varlıktan vazgeçip Allah(c.c)'a yönelmek manasını taşır. Etrafımda ne olursa olsun ilgilenmem ve kıymet vermem, benim için yalnız sen varsın demektir. "İlahî ente maksûdî ve rızake matlûbî" sırrının temsilidir.

3- SEFER DER-VATAN

- ❖ Kelime anlamı olarak "vatanda sefer" manasına gelir. Gerçekte ise, halktan Hakk'a göç etmek sefer eylemek demektir.

Mürşid aramak için yapılan faaliyetlere de bu kavram içinde bakabiliriz. Nakşibendilik yolunda, kendini Hakk'a ve hakikate ulaştırarak olan mürşidi olan şeyhini buluncaya kadar sefer edip ondan sonra mürşidin hizmetinde bulunmak ve manevi seferini tamamlamak başlıca edeblerden sayılır.

Hakka vasıl olmak arzusunda olan mürid, mâsivayı[Allah(c.c)'tan gayrısını] terk etmeli ve Allah Teala tarafına yönelmelidir. Bunu yaparken kötü sıfatlardan arınıp ahlâkını güzelleştirmelidir. Yani mürid günah ve çirkin ve dahi boş işleri bırakıp, yüce Allah(c.c) tarafına yürümesi ve aynı anda da kötü huylarını iyi huylara dönüştürüp değiştirmesidir. "Sefer Der-Vatan"

Burada, hicrete benzer bir durum söz konusudur. Ancak bu olay ile Hz.Peygamber(s.a.v) Efendimiz'in: "Asıl hicret, günahlardan uzaklaşmak şeklinde olan hicrettir" anlamındaki hadis-i şeriflerinde bildirilen hicrete benzer. Yani kötülüklerden, çirkinliklerden, günahlardan, yasaklardan, iyiye güzele, doğruya doğru sefer etmek demektir.

Mürîd bu sefer esnasında, terakki eder yükselir. İman derecesi "ilmel yakînden, aynel yakîne, aynel yakînden, Hakkal yakîn" mertebesine ulaşır. Mürîd yani Hak yolunun yolcusu bu mertebeleri ve dereceleri ve makamları seyredip geçmedikçe, Cenab-ı Hakk'a yakınlık sağlayamaz.

Mürîd olan kimse zahiri dünyada yaptığı seferlerini Hakk'a yaklaşmak ve bâtinî dünyasındaki seferini tamamlamak için yapmalı. Aksi halde zâhiri yolculuk ve seferler abesle iştigalden ibaret olarak kalır. Bu sebeble Meşâyih-ı Nakşibendiye zâhiri sefere pek itibar etmeyip, bâtinî seferlere itibar etmişlerdir.

Ne kadar, Allah'ın ve Resulünün(s.a.s) beğenmediği huy, fiil, davranış ve hâl varsa, onların cümlesinden geçip, övülen ve beğenilen, takdir edilen güzel huy ve hallere doğru sefer edip ilerlemek demektir.

Huyumuzu güzelleştirmeden en azından bunun gayretiyle ve arzusuyla yanıp tutuşmadan, kuru kuru evrad ve ezkar ve tesbihle uğraşmak bizi maksuda ulaştırmaya kâfi değildir. Efendimiz(s.a.v) Hazretleri: “Ben güzel ahlâkı tamamlamak üzere geldim” buyuruyor. Her gün bir çirkin halimizden vazgeçip, onun güzeline doğru sefer etmeliyiz. Misal: Cimrilikten, cömertliğe; öfkeden, hilim ve yumuşaklığa doğru koşmalıyız.

4-HALVET DER-ENCÜMEN

- ❖ Kelime olarak kalabalıklar içinde olmasına rağmen yalnız manasını taşır. Yani, halk içinde “Hak” ile beraber olmaktır. Kalıbımızın, vücudumuzun halk içinde insanlarla beraber olmasına rağmen kalbimizin yalnızca Allah(c.c) ile beraber olması demektir.

Halvet Der-Encümen maddi olarak dört duvar arasında değil; halkın içinde kalabalıklar ortasında dört duvar arasında imiş gibi zikrullah ile meşgul olmak, halvette kalmaktır. Bu hâl ileri derecedeki müridler için söz konusudur. Yani kalbini ilahi feyzin kapladığı sâlikler bu hâle sahip olabilir. Fakat henüz tarikatın ilk adım ve basamaklarındaki müridler halk ile münasebetlerini sınırlamazlar ise kalblerine ikilik, şüphe ve mürşid ve tarikata bağlılık derecesinde noksanlık meydana gelebilir. Başlangıçtaki “mübtedî” ismi verilen müridler gördükleri ve beraber oldukları kimselerin kolayca tesirinde kalabilirler. Bu durumda bağlılık ve kalblerindeki saflıklarına zarar verebilirler. Bu nedenle yolun başındaki müridler kalblerini ve bağlılıklarını kuvvetlendirinceye kadar, halk ile ülfeti azaltmalı, Hak ile yakınlık ve ülfet kazanmaya uğraşmalıdır. Ancak belli bir seviyeye geldikten sonra halk arasına karışmalı, ama Hak ile olan kalbi bağlantıyı güçlendirerek devam etmelidir.

Unutulmamalıdır ki gerçekte toplum içinde olmak esastır. Zâhiri halvetin bâtinî halvet halini kazandırması umulur. Kendini cemiyet ve toplumdaki ayırıp zâhiren halvette kalmak çok arzulanan makbul bir eylem değildir. Bilakis aslanan, kalıbımızın insanlarla ama kalbimizin Hz.Allah(c.c) ile olmasıdır. Çünkü Efendimiz(s.a.v) Hazretleri; peygamber olduktan sonra ayrı bir köşeye çekilmedi. Bilakis insanların içinde onlara dini tebliğ etti. Fakat o esnada dahi kalbleri içinde sürekli Allah Teala’ya münacatta bulunurdu.

Şeyh efendilerimizde Peygamberimizin(s.a.v) bu sünneti üzerine yürürler. Halk ile olmayı halvete tercih ettiler. Yani görünüşte insanlar ile olmalarına karşın gerçekte, gönülde Hak’tan ayrılmadılar.

Yalnız bilinmelidir ki; bu hâle sahip olabilmek için, müridin zikre kendini tam anlamıyla vermesi gerekir. Ancak bu şekilde kalabalık gürültülü bir yerde bile kişi zikrullahdan başkasını duymaz. Yani zikir, insanı öylesine kaplayacak ki; en şamatalı, hır gürlü ve kalabalık ortama dahi girse, yine hiçbir şey işitmeyecek.

İnsan kendini tamamen, topyekûn konsantre olarak zikre verse 5-6 günde öyle bir dereceye gelir ki; halkın gürültüsü bağırması ve çağırması hatta kavgaları bile zikir şeklinde görünür. Hatta kendi sözleri bile. Toplum dışı yaşamak tarikatımızda hoş görülmemiştir. Ancak halk ile münasebetlerimiz, bizi kendine çekip gaflete düşürüyor ve Allah(c.c) ile yakınlığımıza mani oluyorsa tenhada kalabiliriz.

5-YADKERD

- ❖ Kalble dilin birlikte zikretmesi anlamını taşır. Kalbin cilası Allah(c.c)’ı zikirdir. Şeyhten alınan zikri ve dil ile devamlı tekrarlamalı, dilde söylediğini kalbine indirmelidir.

Ubeydullah Ahrar(k.s) Hazretleri; “Zikirden istenen kastolunan kalbin Yüce Allah(c.c)’tan bilgi edinmesi, haberdar olmasıdır. Ancak bu bilgi ve haber elde edilince zikir yerini buldu demektir” buyurmuşlardır. Zikirden kasıt ve murad Hak Teala’yı hatırlatmak için gönlü sürekli uyanık ve zinde tutmaktır denilmiştir.

Mürid yad-ı kerd ile meşgul olurken, bütün vakitlerini aynı yoğunlukta aynı meşguliyyete sarfetmesi gerekir. Böylece kalbinde ve gönlündeki Allah(c.c)’a açılan yollardaki engel ve örtüler kalkar. Yok olur.

Yad-ı kerd edebini gerçekleştirirken nefy ve ispat yapılır. Nefy demek kalbi lüzumsuz havatırdan yani tabiri caizse bir nevi işgalden kurtarıp temizlemektir. Bunu ise kelime-i tevhidin “lâ ilahe” kısmı ile yaparız. Mana olarak; hiçbir ilah yoktur demektir. Kalbimizi bütün ilah edindiklerimizden(korkularımız, ümitlerimiz, arzularımız, vazgeçmekten çekindiklerimiz, alışkanlıklarımız ve sair ne var ise) temizleyip bir şey bırakmamaktır. Ardından “illallah” diyerek tek ve gerçek ilah ve mabudun yalnız Allah(c.c) olduğunu dil ile söyleyip kalbimizde, yalnız o yüce yaratımızın varlığına ve sevgisine yere veririz. Bu son izâh ettiğimize ise “ispat” denir.

Tevhid kelimesinin hakikati, masivayı[Allah(c.c)'tan başka her şey] nefyetmek, kaldırıp atmak, yok etmektir. Bunu yani “La ilahe illallah” kelimesini çok söylemek amaç değildir. Lâkin bir defa söyleyip tam söylemeliyiz. Tabi, tam söyleyinceye kadar epey tekrar etmek ve edeb gözetmek gerekir.

6-BAZGEŞT

- ❖ Kelime anlamı olarak kovmak, dönüş yapmak gibi anlamları vardır. Zikir yaparken insanın istemeden, ihtiyarı dışında hatıra gelen iyi-kötü her türlü düşünceyi fikri kovmak demektir.

Zikir yaparken ve zikir aralarında, “Ya Rabbi, Ya İlahî, benim muradım, isteğim sensin senin rızana talibim, isterim başka bir arzum yoktur” manasını kalbe indirmektir. “İlahi ente maksûdî ve rızake matlûbî” nin manasını düşünebilmektir.

Zikrederken en azından yukarıda bildirdiğim kelimenin manasını mülâhaza etmeli ve düşünülmalıdır. Böylece zikir eden kişi o esnada kalbine evham ve havatır girmesine mâni olabilir. Bu düşünce zikri kuvvetlendirip, kalb üzerindeki tesirini arttırır. Muhabbeti çoğalır, kendisine ihlas ihsan olunur, huzur meydana gelir. Çünkü kalb Allah’tan başkasına olan ilgi ve alâkasını kesmez ise tatmin olmadığı gibi yapılan zikirde hâlis olmaz. Başlangıçta; “Allah’ım benim maksûdum ve matlûbum senin rızandır” fikri yalnız sözde kalabilir. Bundan utanmamak gerekir. Zaman içinde gayret ve sebatla hakikate dönecektir.

7-NİGÂHDAŞT

- ❖ Muhafaza etmek anlamını taşır. Zikir yapan kimsenin nefy ve ispatın manasını düşünerek, kalbine sahip çıkmasıdır. Kalbi, nefsanî fikirlerden, kalbe vesvese veren her şeyden kurtarıp korumaktır.

Malum olduğu gibi Allah Zülcelâl Hazretleri insandaki kalb uzvunu zâtına yâni kendi cemâline aynı olarak yaratmıştır. Mâsiva ile kalbi doldurmak ise Hakk’ın tecellisine mâni olan bir perde teşkil eder. Mâsivanın mânası: Allah(c.c)'tan başka iyi-kötü ne var ise hepsi mâsivadır. Bu nedenle kim mâsivaya bağlanırsa Cenab-ı Allah’ın nurlarını, isimlerini ve sıfatlarını kalb aynasında seyredemez. Onun için müridin önemli vazife ve edeblerinden biri de havatır denilen yabancı ve yaramazlıklardan korunmaktır.

Allah Teala kalbi kendi zâtının cemâline ayna olarak tesbit etmişlerdir. Araya havatır girince, aynanın önüne perde çekilmiş gibi olur. Bu nedenle aynada bir şey görünmez. Kalbini muhafaza edemeyen, Hakk’ın cemâlini, envârını, esmâsını ve sıfatını görüp, müşahede edemez. Ehlûllah’tan bazıları şöyle buyurdular: “On gece kalbime bekçilik ettim(onu mâsivadan korudum), kalbimde mâsivadan beni yirmi sene korudu.”

Hiç olmazsa en az bir iki saat veya daha fazla kalbe, akla bir şey getirmeyip, sadece kelime-i tevhidin mânasını düşünmek lâzım gelir.

Şu bir apaçık hakikattir ki, bu yolda başarı çok güçtür. Bu nedenle Nakşibendilikte kalbi muhafaza edip korumak pek mühim meseledir.

8-YADDAŞT

- ❖ Yâd etmek, hatırlamak anlamına gelir. Yaddaşt, nigâhdaştı derinliğine anlamaktan ibarettir. Bu da Allah Teala’yı sürekli düşünmek hatırdan mâsivayı çıkarmak demektir. Kainatta ki sınırsız sayıdaki varlıkta, ilahi vahdaniyeti(birlik) müşahede etmektir.

Mürid Allah Teala’nın varlığını ve dahi birliğini her vakitte, her hâlde ve her işte sürekli murakebe etmelidir. Murakebe şu şekilde yapılmalıdır: Mürid bütün havatırı kalbinden çıkarıp Ulu Rabbimizin yâr ve bir olan varlığını ve zâtını, varlık âlemini kuşatmış olarak düşünür. Bu kuşatmanın madde, ölçü, renk, şekil, yön ve mekân gibi şeylerden münezze olduğunu düşünüp, O’nun zâtına mahsus ilahi bir nur olarak bütün eşyada seyreder.

Başka bir deyişle “Yad-daşt”: Her an ve mekanda, vicdan ve zevk yoluyla sürekli Allah(c.c)'tan haber alma, Allah(c.c) ile huzuru devam ettirme hâli.

9-VUKUF-İ ZAMÂNÎ

- ❖ Manevi yola çıkmış olan müridin sürekli olarak geçen zamanı değerlendirmesi ona vâkıf olmasıdır. İçinde bulunduğu anı neyi gerektiriyorsa onu (şükür ve istiğfar) gerçekleştirmek gerekir.

Mürid bütün varlığı ve gücüyle boş vakit geçirmemeye çalışmalı, bütün zamanını iyi değerlendirmeli. Her daim Hakkı düşünmeli, O'ndan gâfil olmamalı. Lafını, işini ve bilcümle hâllerini kontrol ve murakebe etmeli, hatta Hak Teala'nın kendini murakebe ettiğini hissetmeli, hayatına ve davranışlarına çekidüzen vermelidir.

Mürid zamanı ganimet bilmeli, ibadetlerini ve üzerine düşen, yapması gereken her şeyi "ZAMANINDA" yerine getirmeli en azından gayret ve niyetinde olmalıdır.

Vukuf-i Zamânî; her akşam günlük amellerinin muhasebesini yapmaktır. Şimdiki zamana vâkıf olup gereğini yapmak ve geçmiş zamanı muhasebe edebilmektir. Yaptığı muhasebe neticesi huzurda geçirdiği zamanlarına şükretmek, gaflet ve tükettiği zamanı için nedamet duyup tevbekâr olmaktır.

Allah(c.c)'in yakınlığını ve hoşnutluğunu arayan mürid; seyr-i sülûkun (mânevi hayat yolculuğu) hangi nokta ve mertebesinde olursa olsun geçen gece ve gündüzlerinin ne işe yaradığının, boşa geçip geçmediğinin muhasebesini yapmalıdır. Mürid akşam, sabahleyin ne yapacağını düşünmeli; sabah ise akşam ne ile meşgul olacağını planmalı. Uyanık olmalı, huzuru aramalı, Hakk'a yakınlığın plan ve gayreti içinde olmalı.

Unutulmamalıdır ki; insan birçok musibet ile karşılaşır, bunların sayısı sınırsızdır. Fakat musibetlerin en büyüğü; "VAKTİ BOŞA GEÇİRMEKTİR"

Mürid her içinde bulunduğu hâli bilmeli; hâlinin şükretmeyi mi, yoksa özrü mü gerektirdiğini anlamasıdır. Bunun en kolay anlaşılma âlâmetleri kabz ve bast hâlidir. Kabz(darlık-sıkıntı) hâlinde istiğfar etmelidir. Bast (genişlik-ferahlık) hâlinde şükür ile meşgul olunur. İşte bu iki hâle riayet vukuf-i zamânîdir.

10-VUKUF-İ KALBÎ

- ❖ Kalbi ayık tutmak anlamını taşır. Zikirde mürid sürekli gönlünü Allah'a karşı uyanık tutmalı. Bu sayede mâsivaya[Allah(c.c)'tan gayrisına] duyulan aşırı muhabbet azalır.

Ayrıca, vukuf-i kalbî, yaptığı zikrin şuuruna varmaktır. İnsan bu şuuru sayesinde yaptığı zikrin faydasını görür. Allah(c.c)'a karşı uyanık olan bir gönül ve kalb sahibi olmalıdır. O gönülde ondan başka bir şey olmayacak, hatta orayı sadece ve yalnızca Hak Teala'ya tahsis etmelidir.

Nakşibendilikte vukuf-i kalbî edebi Cenab-ı Allah'a ulaşmanın asıl ve esasıdır. Biz nasıl Hak Teala her yerde hazır ve nâzırken, zamandan ve mekândan münezzeh olmasına rağmen, Kâbe-i Muazzama'ya dönüp secde edip el açıyor isek, can ve gönül kâbesi olan kalbe yönelmek suretiyle O'na yol bulunur. Kalbin aslına bakmalı ve oranın ilahi nazargâh olduğu bilinciyle hareket etmelidir.

11-VUKUF-İ ADEDÎ

- ❖ Zikirde adede-sayıya dikkat ve riayet etmek manalarına gelmektedir. Kalb ile yapılan zikirde, zikir sayısına dikkat ve riayet etmek, aklı dağınıklıktan koruyup bir yerde toplamak, dikkati o noktaya yöneltmektir.

Sayıya dikkat ederken gücümüz ve gayretimizi sadece sayıya vermek değil, belli sayıdaki zikir yolu ile kalbe zikri derinleştirip yerleştirmektir. Zikir sayısının çokluğu değil, keyfiyeti yani huzurlu-bilinçli-şuurlu olması mühimdir. Zikir ne kadar çok olursa olsun eseri-sonucu güzel değilse boşuna yorgunluktur.

*

* * *